

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő:
Fűvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.

Tartalom. Egy nagyfontosságú javaslat. Papp József. — Tárcza. Az amerikai unitáriusok műveleiről. Balogh Ferencz. — A Sabbath megülése. Török Zoltán. — Iskola ügy. Búcsúszó Menyhárt Jánoshoz. Balogh Ferencz. — Közügyein k. Két felszólalás. I. Ács Lajos. II. Szűts János, Uray Antal. — Különfélek. — Szerk. posta. — Hirdetés.

Egy nagyfontosságú javaslat.

I.

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye a domesztikából való segélyezés, a lelkészi és tanítói díjlevelek rendezése tárgyában véleményadás, illetve javaslatétel végett Nagy Frigyes főjegyző, Biró Lajos és György Endre tanácsbíró urakat küldvén ki, említett tagokból álló bizottság küldetésében eljárván, az összeszedett s egybeállított statisztikai adatok alapján egy terjedelmes javaslatot készített és nyújtott be az egyházmegyére. E javaslatot az egyházmegye elvileg egész terjedelmében elfogadta s helybenhagyás végett felterjesztette a főtiszteletű Egyházkerületre, illetve a méltóságos Konventre; az érdekelt egyházak által leendő hozzászólás végett kinyomatni és minden az egyházmegyébe kebelezett egyháznak megküldetni határoztatott. Minthogy e javaslat életbeléptetésével a máramaros-ugocsai ref. egyházmegye életében egy új korszak fog megnyilni: épen azért e nagyfontosságú munkálatot egész terjedelmében közöljük, hogy addig is, míg a javaslat külön lenyomatban megjelenék s tanulmányozás végett az egyes egyházaknak megküldetnék, az érdekeltek, általában pedig lapunk olvasói már eleve tájékozást nyerjenek a messze kiható következtetésű véleményről. Ezen rövid bevezetés után átadjuk a szót a bizottságnak.

A folyó év április 12-én Técsőn tartott közgyűlés 21. szám alatti határozatával alólírottakat azzal bízta meg, hogy az egyetemes Konvent múlt évi 89. számú végzésében foglalt s a szegényebb sorsú egyházak és behívatalnoki állomások állandó megjavítását célzó Szász Domokos,

különösen az ezt módosító Fejes István-féle indítványnak megvalósíthatása szempontjából, összes egyházainkban megjelenvén, a szerzett adatok és tapasztalatok alapján kimerítő és részletes javaslatot terjesztünk elő arról, hogy mily módon véljük egyházunk fennállását és fejlődését, illetőleg egyházmegyénk területén levő hitsorsosaink lelki gondozását s azzal kapcsolatban a hazafias és egyházas szellem fentartását huzamosabb időre biztosítani? hol érkezett el az ideje a tovább terjeszkedésnek? hol lehetne a két állás egyesítése, avagy egyiknek vagy másiknak megszüntetése, tehát affiliálás, lelkésztanítóságok és körlelkészségek szervezése által a végromlás veszélyének útját állani s megmenteni annyit, a mennyit csak lehet? s végül, hogy az ekként megmentendő egyházak és behívatalnoki állomások fentartásához, valamint a szükségrendő építkezésekhez mennyivel járulhatnak a hívek önerejükből, mennyi ismét az, a mit az egyházmegye a rendelkezése alatt álló segélyösszegekből e célra fordíthat, mint az, a mit a konventi indítvány elfogadása esetén kölcsönalakban nyújtott segélyképen szükségesnek tart?

Ezen megbízatásunk teljes kiegészítést talált a főt. egyház. tavaszi közgyűlésének 125. szám alatt hozott határozata által, melyszerint körülbelől ugyanezen adatok beszerzésére hívtunk fel.

Gondosan átvizsgálván mindkét kívánalmat, mind a két irányban teljesen ugyanazonosnak találtuk mind céljaira, mind eszközeiben mindkét határozatot, s az általunk e határozat keresztülvitelében összeszedett adatok teljes feleletet adnak mindazon kérdésekre is, melyek a főt. egyházkerület által kitézettek.

Ugy hogy mind javaslataink, mind adataink teljesen megfelelnek a főt. egyház. által kívánt felterjesztésnek, s így kérjük azt egyúttal, mint azon határozatnak való elégtételt is tekinteni, s mint ilyent, az ennek alapján hozott határozatokat a főt. egyház. elé is felterjeszteni.

Megbízásunkhoz képest idejében értesített és kellően tájékozott egyházainkban megjelentünk, a már kész adatokat felülvizsgálva összeszedtük, s úgy azok, mint személyes tapasztalatainkkal szerzett legjobb meggyőződésünk alapján javaslatunkat következőkben van szerencsénk előterjeszteni.

Közli

Papp József.

T á r c z a.

Az amerikai unitáriusok műveleteiről.

(Történeti tanulmány.)

IV.

Az unitarizmus a lejtőn. Parker.

Az apostol után következett a próféta, a bátorság után a merészség, a csúcsra érkezés után a légben szárnyalás. Az átalakult Harward-kollégium szülte az egymást túlszárnyaló tehetségeket; a megifjodott és szabadon lihegő unitarizmus e század első felében legnagyobb két szellemében fényre derült. A szokatlan fény ijedelmet is keltett.

Channing, az apostol, miként Blandrata egykoron a rohamos Dávid Ferencz ellen, a conservatív álláspontra helyezkedett, józan szelleme megmenteni, nem kockáztatni akarta vallásos rendszerét . . . de már élte alkonyán vihart látott támadni, s tán ezért vonzódott az Istenországa bibliai eszmejéhez. Az olasz eredetű unitarizmus az észet, a channingi a lelkiismeretet emelte ki, nyomba jött reá a 3-ik fok, a bölcsészeti szemlélkedés (speculatio) . . . az ó iskolát az új váltá fel.

A Harward-kollégium theológiájában a régi unitarizmusnak felvilágosult, dogmákban független, de szárazságtól és hidegségtől nem menekülhetett képviselői tanárkodtak . . . a keresztyénség áldott keretét mégis elhagyni nem akarták. Ide érkezett 20 éves korában egy unitárius családban született ifjú, Parker Theodor 1830-ban, szép tehetséggel, szép előkészülettel. Eichorn ószövetségi bevezetését térden állva kezdte olvasni, kérvén Istent, ne engedje eltévelyedni a hitetlenek munkái olvasása által. Még 4 év múlva is az unitárius orthodoxia egy pár elemét megőrzé, a bibliai csodák némelyikét valódiaknak tartván; 1836-ban költői lelkesedéssel írt Jézushoz hymnust. Az „Unitárius Szemle“ és „Írásmagyarázó“ folyóiratokban lépett fel dolgozataival. Boston szomszédjában fekvő Roxbury-i kis unitárius gyülekezet választotta meg papjául az egyetemből kilépése után 1837-ben. Az élte végén álló Channing végső házi oktatásain többször jelen lehetett. Új eszméktől villogó egyházi beszédeivel csakhamar magához bővölte gyülekezetét.

Strauss „Jézus élete“ néhány év múlva átszárnyalta az óceánt, s míg a hívő világ álmélkodva, sőt elkeseredve olvasta a robbantó művet . . . Parker jóakaratólag és rokonszenvvel vezette azt be az unitárius folyóiratokba . . . talán ez által sugaltatva tartotta egyházi beszédét „a végtelen haladásról“, és ismét egy másikat a felett, „mi mulik el és mi marad meg a keresztyénségből?“ Bostonban egy lelkész társa felavatásakor 1841-ben (máj. 13.) . . . s az új reformátor előtt. Az unitáriusok magok megrendültek; 3 hóig folyt a heves irodalmi

harcz a napi lapokban Parker merészsége ellen; a többség elfordult a hitentől, de voltak bámulói is.

Uj-Anglia értelmiségének és gazdagságának, és a szabad eszméknek székpontja Boston volt, itt kívántak tért adni a megtámadott szónoknak bámulói, és a falusi lelkész meghívás folytán 1841—42-ik év telén itt tartotta felolvasásait „a vallás tárgyairól“ („Discourse of matters pertaining to religion“). Ez theológiájának összlete, szól ebben a vallásról, annak az Istennel, a keresztyénséggel a bibliával, az egyházzal való viszonyáról; kimondja: minden mostani protestáns felekezet igen szűk és a biblia betűinek rabszolgája . . . az ítéset van hivatva megszabadítani ez utolsó rabszolgaságtól. A jövő vallása a spiritualismus, ennek végcélja az emberi és isteni akarat azonossága; egyházak, cultusok, vallásalakok azon egyetlen és örök vallásnak rendelvek alá, melynek egy szükséges tana van: „Isten szeretete és emberek szeretete.“

Ez új fejlődési fokon a vallás általánosítva van, elvonva és megkülönböztetve a keresztyénségtől; az egyház múló, nem szükséges; a legfőbb bíró, az elválasztást eszközölő, a kánont adó: az ítéset, ez azonnal elítelt minden prot. egyházat, elítelte magát az eddigi szűk unitarizmust is. Minden eldobva, el az összes mult és eredményei; csak két keresztyén eszme tartaték fel zászlóul: akarat és szeretet, Isten és ember, de kifogatva keresztyéni sarkából, mert nem alárendelte, hanem egyenlő fokra helyeztette a két tényezőt. Mily ellentét! a keresztyén imádkozik: „legyen meg az Isten akaratja“; Jézus a keresztfán esdi: „ne úgy legyen, mint ő akarja, hanem mint az Atya“ . . . de Parker a két akarat közti azonosságról beszél: a szeretet szép törvényét erőtlenné teszi, az isteni támogatást s az emberi gyarlóságot számításba nem vevén.

Boston nagy papja, Channing, élete utolsó telén vehette a hírt, a roxbury-i látnok minő merész tanokat hirdet; még élt s már túlarverelője árnyként közeledett megnyílandó koporsójához. A vihar zúgott, de a béke-barát gyenge szavát, közvetítő tekintélyét nem vethette latba; mikor elhagyta a sajtót Parker új theológiája, Channing lelke is elhagyta porhüvelyét 1842. október 2-án.

Mily mérsékelt volt még akkor a Channing-idomította unitarizmus, tekintve azt is, hogy Parkerrel egy időben az orthodox kálvinisták nagy hitszónoka, Beecher szinte lelkesíteni tudta és vonzotta a puritán lelkeket más irányban, semmi nem mutatja jobban és hívebben, mint az unitáriusok ijedelme: ki akarták zárni Parkert az unitárius lelkészek sorából, megtéréséért magánimákat tartottak, nem akartak vele érintkezni. Parker el is vonult kissé a küzdők elől, s gyengült egészsége erősítése céljából elhagyta Amerikát, európai útra kelt; Páris, Berlin, London, Róma, Nápoly légköreiben edzette erejét, gyűjtötte észleleteit, de csakhogy annál aczélosabban térhessen vissza.

Alig érkezett vissza (1844.) parochiájára, különösen „az idők jeleiről“ tartott beszédeire megújult ellene a heves harc, az unitárius társulat orthodox többsége anathemaszerűleg eltaszította magától, de a kisebbség védte és felkarolta, s egy színházféle helyiségben beszéd tartásokra Bostonba hívta; sőt növekedvén hallgatósága, külön templomot építettek részére (1846.), mely hírességre nézve minden unitárius templomot túlhaladt. A megnyitó beszédben fejtegette, milyennek kell lenni a mai korba illő keresztyén egyháznak, t. i. szakítani kell a mult hagyományaival, a közép-

korral, még a mult századdal is, a jelen szükséglethez kell alkalmazkodni. Ettől kezdve ő és Beecher lettek Amerika leg-hallgatottabb vallás-szónokai, bár ellentétes irányban, az orthodox unitáriusok pedig háttérbe szorultak. Boston legóriásabb csarnokát, a hangversenytermet kellett 1852 óta felnyitattani Parker előtt, évenként száz előadást is tartott, lapok és gyors-írók röpték beszédeit az államok legszélsőbb határáig. Kitűnő férfiak sorakoztak mellé, mint Emerson, a bölcsező . . . és Parker örömeivel vezetnek találta a predikálást, hisz ezren és ezren hallgatták. Átesapott a társadalmi újítások tövises terére is reformátorul, tudatlanság, szolgaság, szűkkeblűség, önzés, érdekhajhászat, maga a megvásárolható sajtó, érezték a szónok nyelvének lángostorát. Parker a szabad gondolkodók bálványává lett.

De hirtelen jött a végzetes csapás, megrendült egészsége, nyelve lezárult tüdővérömlés folytán, le kelle szállni a tribün-ről, orvosai messze útat ajánltak; 1859-ben elhagyta hazáját; szomorú vándorlások után Florenzben érte utól a halál 1860. május 10., élete 50-ik évében. Porai e város temetőjében nyúgosznak. Egyik bámulója Cobbe k. a., — egy exaltált leány, — ki először látta a haldoklót, volt végső ápolója, utolsó szavainak feljegyzője, neki mondá a haldokló: „két Parker van most, egyik elhal Olaszthonban, a másikat átültem Amerikába, az ott élni fog s bevégzi műveit“. Jellemzők e szavak, én bennök semmi keresztyénit nem találok, a büszkeség Dauton végszavára emlékeztet. Parker nem épített, nem alkotott, csak ostorozott és gúnyolt. Miss Cobbe adta ki összes műveit Londonban, 1863., 14 kötetben. „Az anyagi és szellemi világ“ hátramaradt beszédeiből utólag adatott ki pótléku Bostonban, 1865-ben.

Channing képviseli az unitarizmusban az orthodoxiát (ha ugyan lehet szó ilyenről), Parker a radikalizmust és rationalizmust. Parker inkább forradalmár, mint reformer; nem ismerte a mérsékletet, kíméletlenül támadta meg az evangyéliomi egész tanrendszert. A komoly Farrar Frigyes, anglikán fődiakonus — kinek „Krisztus élete“ 16 év alatt 38 kiadást ért — megróvja a szent tárgyak körüli sarcasmusáért Parkert.

De lássunk Parker jövő vallásából pár vonást: az isteninek megtestesülése az egész emberiségben történik. A régi keresztyén vallás az embert megalázza, olyanná teszi, a ki maga nevében sem könyöröghet, halhatlansága átok, nem áldás, mert kárhozatra teremtett. Az egész orthodox theologia hazugságon alapszik. (Discourse of matters . . .). Parker absolut vallásában mindegy akár Brahma, akár Pan, akár Jehova, akár Moloch, akár Ur név alatt, vagy akár névtelenül is, csak igaz Istent tiszteljen az ember. Következő tételek fogalmat adnak theologiájáról: 1. A keresztyénség nem az absolut vallás, mert még jobb és különb fejlődhetik. 2. A biblia érvelési módjára nézve épen oly emberi mű, mint Newton „Elvei“. 3. A próféták semmit sem írtak olyat, mi az emberi tehetséget felülmulná. 4. Az egész ószövetség csak babonaféle káprázat álmaink megzavarására. 5. Minél több bölcsesség, jóság, vallás és igazság van valakiben, annál íhletettebb (inspiráltabb). 6. Az egyház szentségei (sákramentomai) nem terveltettek örökké fennállóknak. 7. A keresztyén egyház pusztá emberi gépezetnek tekintendő, s a protestantismus nagy fogyatkozása, hogy az egyéni íhletésnek (inspiratio) határt vet. 8. Az absolut vallás, a spiritualismus, nem támaszkodik sem egyházra, sem hagyományra, sem szentírásra, mint végső és csalhatlan szabályra; azok lehetnek tanítók, de nem mesterek, segítők, de nem tekintélyek.

9. A kijelentés kánona még nem zárult be. 10. Jézus csak magáért élt és halt meg, saját váltságát munkálta, nekünk is ugyanazt kell tenni, mert valaki épen úgy nem élhet másért, mint nem ehetik és ihatik más helyett.

De legyen elég mutatóul Parker theológiájából és rationalista dogmáiból. Ő már kevéslé a protestantizmust, a keresztyénséget, és az unitarizmust a lejtőre vitte. Mint meteorfény lobogott, de a meteor a napot nem helyettesítheti. Parker és a velejárók elfeledték a régi és mindig új igazságot, mit Alexandriai Kelemen így fejezett volt ki: „mi Isten fiaivá egyedül a Krisztus vallása által lehetünk“, és hogy a Krisztusban megtestesült Isten Ige az emberiség isteni nevelője. Más módon ugyanazt fejezi ki Sohm Rudolf német jogtudós Egyháztörténelmében (Lipcse, 1888.) „Egy a bizonyos: nem képzettségünk (Bildung) fog minket megszabadítani, hanem egyedül a keresztyénség“. Parker 1840–1860-ig dominálta az unitarizmust. Az unitarizmus régi és új alakja változásokon ment át s a végletekben szegellik ki. Lássuk ezeket is.

Balogh Ferencz.

A Sabbath megülése.*)

Azok után, a miket már írtam a Sabbathról, mondanom is alig szükséges, hogy annak megülése tekintetében az újszövetségi iratok az irányadók. Ezeket vizsgálván, úgy találjuk, hogy azokban részletes útastítás, aprólékos előírás nem foglalatik tárgyunkat illetőleg; nem találjuk megírva, hogy miknek tevése illő, miknek tevése nem illő a nyugalom napjához. Míg az ószövetség részletes parancsokat ad, az új — egyetemes jelleméhez képest — elveket állít fel csupán, a melyeknek alkalmazásánál kiki saját lelkiismeretére hallgat s annak útastítását követi. Csakis így lehet az, hogy méltóképen szentelje meg az Ur napját a grönlandi eszkimó épügy, mint az áfrikai néger, a finom angol épügy, mint az egyszerű tiszaháti földműves. Ha részletes és szabatos előírásokkal állanánk szemközt, szinte elképzelhetetlen, hogy felelne meg azoknak egyként a világ különböző égalji, míveltségi társadalmi viszonyai között lakó népek mindenike. Mindenekelőtt tehát irányadó elvet kell felállítanunk az említett iratok alapján a Sabbath méltólag megüléseire vonatkozólag. Vehetjük olyanul Dr. Hamilton következő szavait: „A Sabbath szent nyugalom napjául adatott az embernek: azt tehát mint szent nyugalomnapot kell megülni mindenkinek, és pedig úgy, hogy ne ütközzék az bele a mások hasonló ünneplésébe. Ugy az isteni rendelet, mint saját tapasztalatunk megkívánja e kettős vigyázatot, s úgy fogjuk találni, hogy ha ügyelünk, hogy a Sabbath-napon semmi a szent nyugalom-nap fogalmával ellenkező dolgot ne tegyünk, s ha óvakodunk oly szolgálatoknak másoktól való kívánásától, a mely ugyanazon fogalommal meg nem egyeztetethető; míg tényleg igyekszünk behatni e parancs szellemébe: „Megemlékezzél, hogy a Sabbath (szombat) napot megszenteljed“, s iparkodunk másokat is ugyanarra vezetni: a legjobban megegyezünk a nagy Törvényadó akaratával.“

De hát a nyugalomnap fogalma mi? Azt a következő szintén kölcsönzött szavakban adhatjuk: „A Sabbath nyugalom, vallás és öröm napja. Mely meghatározások két elsejének

*) E cikk a lapunk f. évi folyamának 1—6. számaiban megjelent „A Sabbath“ cz. tanulmány folytatásaul íratott. Szerk.

egyikében befoglaltatik a másik. A Sabbath nyugalom-nap, hogy a vallás napja lehessen; másfelől annak vallásnap jellege megkívánja s biztosítja nyugalomnap mivoltát. Mint nyugalom-napja — testi és lelki felüdülésre szolgálván — és mint vallás napja — Isten imádására és szolgálatára nyujtván alkalmat: — örömnep is egyszersmind. Isten önt abba vígságot. A gondtól megnyugvás, Istennel való közösség s az emberekkel társulás napja ez. Semmi se lehet oly idegen a jól töltött Sabbath fogalmához, mint ködös borongás napjának tekinteni azt.

Ezen meghatározásban e két jellemvonás domborul ki a Sabbathot illetőleg: először, hogy az nyugalomnap, másodsor, hogy vallásos célra van rendelve. Ugyanezen eredményt találjuk egy jogász, az edinburghi „College of Justice“ tagja anonym essay-jében is, ki szerint „a Sabbath első célja nyugalom“; később ezen tételével találkozunk: „próbálja meg bármely előítélettől ment egyén tagadni, hogy a Sabbath főkötelességei vallásosak.“ E két jellemvonásnak kell uralni Sabbath-megülésünket.

A britt, különös a skót, Sabbath-megülésre nézve a következőket jegyezzük meg röviden. Igyekeznek a Sabbath által biztosított előnyöket teljesen kiaknázni. Oda törekednek, hogy az az által adott anyagi és szellemi előnyök lehetőleg mindenkire kiterjesztessenek. E végből a magán- és közmunkának a lehető legkisebb mennyiségre való redukálása s általában mindannak, a mi a Sabbath megülésére gátló vagy épen káros, eltávolítása sürgettetik. Hogy a vasárnapi munka nem szüntethető be teljesen, az kétségtelen; de ez nem is kívántatik tőlünk, a szükség és jótékonyosság által kívánt dolgok azon napon is szabadosak lévén (a lelkész pl. vasárnap végezi legnehezebb s legtöbb felelősséggel járó munkáját). Szükségesnek tartatik azonban, hogy az állam menván elő jó példával a munkának gyáraiban, áruló helyeiben, kikötőiben, a hadseregben való beszüntetése által, minden e némű munka szüneteljen az egész országban; a posta, táviró, vasút szolgálati ideje a lehető legkevesebbre szállíttassék le, nyilvános könyvtárak, múzeumok, képtárak, főként pedig a korcsmák zárassanak be s általában a hétköznapi élet mindazon foglalkozásai, melyek a Sabbath nyugalomnap jellemével s vallásos célra rendelt mivoltával össze nem egyeztethetők, betiltassanak. Mindez, magától érthetőleg, a törvényhozás útján viendő ki.

Angol források után.

Török Zoltán.

(Folyt. köv.)

Iskolaügy.

Búcsúszó

nt. Menyhárt János hittanárhoz, tanszékétől megválásakor kartársai részéről 1888. október 24. én.

Tisztelt és kedves kartársunk! Állni az élet és pálya alkonyán, az illetőre és környezetére egyaránt megindító. A válás percét egy évvel meghosszabbítá az emberi sorsot intéző égi kéz. A nyugalomba lépett kartárs még egy pótévet szolgált (1887—88-ban) és nem magáért. Hajh! ez az utolsó év a legszomorúbb volt, nőt veszteni (1887. szept. 17.) és vőt (1888. febr. 15.), — és ezt öt hó alatt, valóban szívrendítő vala. Ily borult láthatárral kellett a mult tanévben tisztét folytatni. E

tanév kezdetén részt vett a lelkészképesítő vizsgákon, melyek ránk tanárookra nézve komoly órákat képeznek — egy-egy nemzedéket bocsátván ki a lelkészi pálya virágai és tövisei közé. De az ez évi vizsga emlékezetes azért marad előttünk, mert ott működött utóljára közre velünk kedves kollégánk. Most aztán csakugyan elérkezvén a válás pillanata, akadémánk tanárkara elhatározta, hogy eljő testületileg nyugalomba lépett tisztelt kartársához, búcsúkezet szorít vele, tiszteletét kifejezi.

A magyar haza zivataros évében 1949. november 8. kezdete, akkor még mint főiskolai szénior, a mi kollégánk, helyettes tanárként pályáját, s azóta 1888. szeptemberig 39 év jelzi az ő szakadatlan tanítói munkálkodását. Az ötvenes évtizedben szemtanúja volt főiskolánk élet-halálszerű küzdelmének az államhatalommal. A hatvanas évtized szebb korszakában vidámabb kilátással szemlélte a theologia erősödését 4-ik tanszékkal. A hetvenes évtizedben a jogakadémia újjászületését érte meg. A nyolcvanas évtizedben az 5-ik theologiai tanszék állított fel. De egyszersmind látta elhullani mellőle a kor- és kartársakat, míg nem a theologiai szakban csak maga maradt a régiből, s a testvértanszakokból alig 3—4 pályatárs, kik együtt küzdötték vele át az alkotásokban gazdag négy évtizedet, — e bajnoktársak most itt vannak, hordozva az élet és tapasztalatok göröngyeit és gyöngyeit. Másfelől azonban új nemzedék sorakozott körötte, telve reménynyel, készen megvívni a jó és balszerencse érintéseivel. Itt veszik körül a kedves kollégát az egykorú tisztos pályatársak, az ifjabb korú tisztársak, s ezek közt a hittanárok öten, kik egytől-egyig hű tanítványai voltunk egykoron, tőle kaptuk a lendületet, az irányt. Ritka jelenet az akadémiák történetében, hogy a mester tanítványai által így legyen egészen körülveve, s midőn elválnak körülötte, elmondhassa örömmézzel: Én lelépek a küzdterről, de az általam lobogtatott fáklyát az én lelki fiaim tovább fogják fentartani! E nyugpont emelje és vígasztalja lelkét!

De tekintsen messzebb is, egyházkerületünkben, sőt távolabb is a hazában, a hű tanítványok egész serege őrzi nagy tanítójának tiszta és szép nevét. Nyomatott Évkönyveink utóbbi 18 év alatt 435 végzett hittanhallgatót mutatnak fel, mely szám, a középarányt véve alapul, ez előbbi évekbeliekkel 960-ra egészül ki, ezek kollégánk vezetése alatt végezték a hittanszakot, a szó- vagy templomi székeken az Ur tudományát hirdetik, melyben erősekké és képzetekké az ő feledhetetlen tanáruk tette vala őket. Ekként hazánk nagyszámú parochiáján ő róla, tudományáról, igazságosságáról, egyszerűségéről és mélységéről beszél a hálás emlékezet a kegyelet édes hangjain. Itt él szívünkben, ott él százak szívében érdeme, súlya, hatása. Az illyési palást hű tanítványok vállaira hullt. Ez a második és szélesebb nyugpont emelje és vígasztalja a mi barátunk lelkét!

A szentírásmagyarázás részletekbe hatolást és mondhatni európai színvonalat kollégánk tudományos vezetése alatt vett a debreczeni kollégiomban. A bibliai irodalomban fenmarad nyoma s vele a mi főiskolánké. Hogy alapos exegetikai tudományának virágait és gyümölcseit a protestáns irodalom az utókor számára garmadába nem gyűjthetné, a prot. tudományos szövetkezetek hiányának róvható fel. Boldog korszak és boldog Gelei, te mögötted Maecenásul Rákóczi fejedelem állt s vaskos theologiai kötetek láthattak világot! Ily Maecenások hiányoztak. De hadd emeljem ki a szerénység leple alól azon érdemet,

melyet csak akkor fog kellőleg méltányolni a bűvár, ha a magyar ref. theologia története meg leendő írva. Mikor a külföldi szelek rázására az egész magyar protestantismus ingadozásba jött, a theológiák is haboztak, magas fők is megszedültek: Menyhártunk tudományos alapon nyugvó hite a szentírás gránit alapjára támaszkodva nem ingadozott, ő magasztos tudattal kimondá: „Nekünk, kiket a gondviselés épen a megtámadott hit tanítóiul állatott elő, hallgatnunk lehetlen“ (Evangéliomi Protestáns Lap. 1875. 3. l.); és bátorsággal hangoztatá: „A keresztyén vallásban létező positivumok — hitelvek és tények — fentartását üdvösnek és szükségesnek tartjuk“ (u. o. 4. l.). A debreczeni theologiai tanárok „Hittani Álláspontját“, theológiánk történetében e fontos okmányt ő fogalmazta 1875-ben, azt tették magukéivá kollégái. Az ő szilárdsága a hazai protestantismus szilárd elemének táplálója lón. Mi tanítványai érezzük, minő erő sugárzott ránk az ő inghatlan lelkéből; ő magát nem láttatá, hagyta az elvek villanyáramát működni. Ez a harmadik nyugpont, mely emelheti és vígasztalhatja tisztelt kollegánk lelkét.

Midőn Hollandia, nagy theologusának, Oosterzee nek 40 éves jubileumát ünneplé (1881-ben), a megtisztelések sorában egy ércszobrocskát kapott ő emlékül, mely a vallást jelenyiesen ábrázolá, az alak egyik keze nyitott biblián nyugodott, másika zászlót tartott a Krisztus monogrammjával, talapatán állt Oosterzee neve. Ráillik e jelvény kollegánk lényére és működésére is. Az amerikai presbyteriánus kálvinisták, legnagyobb hittanárjok Hodge Károly 50 éves jubileumán (1872-ben) örömök és hálájok örökítésére új tanszéket alapítottak, mely az ő nevét hordandja és ezen felül 75,000 franknyi hálaadományt gyűjtöttek az agg tudós részére. A magyar kálvinismus szegény, nagy méreteken nem hathat, ilyenre nem képes. Mi mást nem tehattünk, mint a mit a genfi tanács tett, személyesen jelenvén meg a beteg Kálvinnál; mi is testületileg jelentünk meg. Első sorban áldjuk Istent, hogy megsegíté tisztelt kollega urat, hű szolgáját, szép tanítói tiszte hosszú időn át áldásos végezésére; azután azon édes reményünknek adunk kifejezést, hogy az épen 300 évvel ezelőtt (1588.) akadémiái tanfolyammá emelkedett főiskolánknak adjon az Ur Menyhárthoz hasonló puritán jellemű, hű és alapos szilárd tanárokat!

Emberi sorsunk az, hogy, a végpontokon főleg, reményeink romjait is szemlélnünk kell. Édes kollegánknak is kijutott a romokból, de még sem maradt leveleitől megfosztott őszi faként egyes-egyedül, megmaradt mellette a hű leány, bár özvegyi fátyolban, és az árva unoka, amaz letörli az atya könyeit, emez gyermeki mosolyával, ha rá tekint, felszárasztja azokat. E legbensőbb szereteti körben fenmaradt végső nyugpont emelje és vígasztalja édes kollegánk atyai szívét!

Midőn Pál apostol Efézus véneitől búcsút vett, meghatva mondá: „Tudom, az én orczámat többé nem látja egy is mindnyájatok közül“ (Csel. 20, 25.) és sírásra fakadtak közösen. Mi nem állunk ily szomorú felhőben, mert reméljük, hogy édes kollegánk orczáját még látni fogjuk és kívánjuk, hogy minél tovább láthassuk is! Tartson meg jó emlékezetében minket, mi is megtartjuk véglehellenünkig. Isten áldja, Isten óvja, Isten tartsa meg, Isten vígasztalja és erősítse!!

Balogh Ferencz.

Balogh Ferencz ezen beszédére Menyhárt János következőleg válaszolt:

Nagytiszeletű és tekintetes Tanárkar!

Azon kettős fájdalom között, melyet nekem részint azon szomorú tapasztalat, hogy elvilágtalanodásom nagyon közeledik, részint az engem családi tekintetben mostanában ért kettős veszteség okozott és okoz, kettős vígasztalásom maradt fent. Egyik az a tudat, hogy tanári hivataloskodásom alatt oly férfiak által környeztettem, és visszavonulásomkor olyanok léptek nyomaimba, kik az általam követett irányt és szellemet teljes szívökből helyeslik; másik az, a mit most tapasztalok, hogy volt tanártársaim jól emlékeznek rám.

A nagytiszeletű és tekintetes Tanárkarnak azon kitüntető figyelme, melyet irántam ezen alkalommal tanúsít, valóban megható rám nézve, mivel érzem, hogy én arra méltatlan vagyok. Társalkodás közben egyéniségem nem volt vonzó. Ami pedig tanári pályafutásomat illeti, maga az, hogy harminczkilencz évig tartott az, nem tett engem érdemessé ama figyelemre. Azon kitűnő férfiktől, kiktől a nagytiszeletű úr emlékezett, jól érzem, messze állok alant. Csak annyit mondhatok, hogy én is teljes erőmből törekedtem előre, de valami kitűnő sikerrel nem dicsekedhetem. Mert miután szemeim huszonegy évvel ezelőtt megromlottak, noha előttem olvasókban és utánam írókban nem szenvedtem hiányt, minden erőködésemmellett is alig tudtam annyira menni, hogy saját szorosabb értelemben vett szakomban, az exegeticumokban, kellő módon megállhassak, egyéb theologiai tudományokat jobbra mellőznöm kellett. A tanárkari gyűlésekben oly megbízásokban, melyek testi szemekkel való nézést kívántak, más tanártársaimmal nem osztozhattam; és mikor a Tanárkar, gyöngéd kíméllettel, másra bizta az oly dolgot, melyet a tárgy természetéhez képest rám kellett volna bízni, én hálás szívvel ismeretem ugyan el az irántam tanúsított gyöngédséget, de mindannyiszor nyomasztó érzés fogott el azon öntudatra, hogy miattam másnak kell terhelnetnie. Ily érzések okozták aztán azt, hogy midőn a tanári nyugdíjnak emeltetése lehetővé tette, hogy magamat nagyon összevonva megélhessek, siettem visszavonulni a pályától, a melyre eléggé erősnek nem érzém magamat, hogy visszalépésemmel oly férfiak előtt nyiljék tér, kikben nem csak akarat van, hanem képesség is arra, hogy a tanári tisztt minden teendőinek megfeleljenek. — De midőn érzem, hogy érdemetlen vagyok a nagytiszeletű és tekintetes Tanárkar most kitüntető figyelmére, annál hálásabb indulattal fogadom azt, mivel látom abból, miké, ha volt bennem tanári hivataloskodásom alatt valami kicsiny jó, az tanártársaimnál nagy elismerést talált, azon sok gyarlósággal, fogyatkozással szemben pedig, melyek bennem voltak, tanártársaim szívesek voltak szemet hunyni.

Fogadják ezért mindnyájan tiszta szívből jött alázatos köszönetemet. Midőn irántam eddig tanúsított jóindulatjuknak továbbra is fentartását kérem, kérem a jó Istent, áldja meg mindnyájokat, hogy a kik közülök az általam elért tanári kort már elérték, vagy el is haladták, azok is ezentúl még számos évig, azok pedig, kik ama kortól kisebb-nagyobb távolságban még hátra állanak, ha tovább nem lehetne, legalább is e kor eléréséig, teljes erőben, egészségben és boldogságban folytathassák a tanári hivatalt, hogy áldott munkálkodásuk által a főiskola virágzása ne csak fent maradjon, de előbbre is vitesék. Legyenek mindnyájan boldogok!

Közügyeink.

Két felszólalás.

I.

Föltettem magamban, hogy a szatmári egyházmegye gyűléseiről soha hű képet nem nyújtó tudósításokat, melyek — talán feltűnési viszketegből — készakarva ferdítetnek el, figyelmen kívül hagyom, daczára annak, hogy azok szerzője kiváló előszeretettel foglalkozik csekély személyemmel s egyházunkkal, és erős képzelő tehetségénél fogva ott is, hol az elfogulatlanok mindennapi tényeket s egyéneket látnak, — rémképeket alkotó, valótlan, ferdített vagy legalább nagyított állításaira válaszolni soha nem fogok, s íme mégis — mert a türelemnek is van határa — kénytelen vagyok felvenni a tollat, annival is inkább, mert látom, legközelebbi tanácsom mit sem használt, még ma is távolabb áll tőle az igazság, — melyet nem csak hirdetni, de teljesíteni is kell, — mint Majmonideshez a keresztyén vallás.

És most nyílt téren kértem tudósító úrtól, hogy átolvasva az ítéletet, nem fog-e pirt érezni arcán? kiismerve az egész ügyet, annak mozgató erejét, főszemélyét, arczpirítónak mer mondani oly tény, mely miatt kimondatott ugyan a „bűnös“, illetőleg „vétkes“, de hogy mi alapon, arra nem találtatott paragrahus.

Nem arczpirítóbb-é vakmerően eltagadni az igazságot, — vagy úgy tüntetni fel valami tény, hogy az gyűlöletesnek láttassék, — vagy azt, mit lehetőleg takarni kellene, nyilvánosságra hozni, — vagy, a sokszor baráti szívességéből, kölcsön fejébe eső támadások által eléggé bántalmazottról lerántani a kartársnak, az ellenségek által is még meghagyott lepelt s a nuditásban gyönyörködni, sőt, azt híve, hogy az másoknak is tetszik, közszemlére állítani, — vajjon teszik-e ezt a többi tudósító urak? Bizony nem!!! Ne személyekkel foglalkozzék tehát, hanem elvekkal, s ne lapban bírálgassa az egyházmegyei ítéleteket, hanem a gyűlésteremben adja elő saját nézetét. Mit tartozik az az olvasó közönségre, hogy könyeztek-e a megfedettek vagy nem?!

Tanult egyén léteire roppant babonás lehet, mikor „szörnyet“, „rémet“ képzel mindenütt, de önmaga követi el a legnagyobb szörnyűséget, mikor temetést óhajt a tanítói gyámin-tézetnek, s hogy már én is gyanúsítsak, azon érdekből, hogy közeli barátja, sőt talán nyelvét képezi azoknak, kik — annak pénztárába — tartozásaikat befizetni nem akarják.

Az „oly absurd valaminek“ állított magtári szabályról annyit mondhatok, hogy ez a mi viszonyainkhoz van készítve; mi nem kerestük, minő alapszabályokkal bírnak más, hasontermészetű magtárak. Mi azt akarjuk, hogy mind a tisztviselők, mind a választmány, mind a tagok jogai, kötelességei pontról-pontra körül legyenek írva; senki ne követelhesen magának több jogot, mint a mennyi őt megilleti; s e magtári szabályban egyetlen oly lényeges pont sincs, melyet mi most kihagyassunk, az egészre szükség van még most Csekében, hol oda menetelemig Csáki szalmája volt minden egyházi és községi vagyon, — jövőre való tekintetből, hogy oly sors ne várjon rá, mint a régi közvagyonokra; de meg, 6 évi tapasztalás eredménye az a munkálat, mely kevés kivétellel még 1884. tavaszán, már egyszer be volt jelentve jóváhagyás vé-

gett felsőbb hatóságunkhoz, de mert az első beadvány valahol sírba temettetett s feltámasztásának 4 évig hiába várása után, újonnan javítva adtuk be, s még tegyük hozzá azt is, hogy 1882 ik év őszén 23 köből búzával alakult magtárunk 1888. őszén több mint harmadfél-száz köbölíg emelkedett. Eme száraz tények elsorolásából látható, hogy nem légvárakat építünk mi, pedig belső ellenségekkel is küzdeni kell.

Különben van szerencsém mind az „absurd valami“-nek állított magtári alapszabályt, mind a küldöttségi tervezetet eredeti alakjukban mellékelve beküldeni t. Szerkesztő úrhoz, s ha nem tudnám, hogy becses lapja teljesen el van foglalva, megkérném mindkettőnek szíves közlésére, de mert tudom, hogy ez lehetetlen, nem csak, hanem nem is közérdekű, nem kívánom azzal terhelni, sőt még azzal sem, hogy sok oldalról igénybe vett idejét ezek átolvasásával vesztegesse, csak annyit kérek, méltóztassék egy tanítványának átadni mindkét munkálatot összehasonlítás végett, hogy az állapítsa meg, van-e a kettő közt nemesak hogy elvi különbség, hanem új fogalmat, kifejezést használ-e a küldöttségi munkálat, az „újonnan beköltözött“-ek kivételével, kikre — bár e kifejezés nem használtatik — a 26. §. alkalmazandó; s ki fog derülni, hogy azon „absurd valaminek“ a küldöttségi munkálat kivonata, a címek másként jelzése s a speciális, tehát nélkülözhetetlen viszonyok kihagyása folytán 31 §-nak 15-re apasztása, — hogy aztán kettő közül melyik lesz már az okos dolog, bírálja meg közlő.

T. Szerkesztő Ur! Becses lapjának tudósítója felelős azért, a mit beküld; az én és egyházunk általa meghurczolt tekintélye megkívánja azt, hogy akár ő neki, akár nekünk nyilvános elégtétel szolgáltatassék azon olvasó közönség előtt, hol képességünkben s egyházunk iránti jóakaratumban kételkedve, tehetetlenséggel, sőt rosszakarattal vádolt, s épen ezért kérem az összehasonlítás eredményét pár sorban tudatni.

Teljes tisztelettel maradtam

N.-Károly, 1888. okt. 4.

Ács Lajos.
csekei ev. ref. lelkész.

II.

Becses lapja 37. számában, a csekei egyház ügyeinek ez idő szerint intézőit mélyen sértő, a tiszta igazsággal homlokegyenest ellenkező, valótlanágoktól hemzseggő tudósítás jelent meg, — s hogy ilyet, van ember, ki le mer írni, tudva, hogy az mind nem igaz, tudva, hogy az egész ferdítésen mi — falusi földművelő emberek, kik a természetben mindenütt igazságot, valódiságot látunk s ehhez vagyunk szokva — felakadunk; és csakis abban az esetben tudjuk megmagyarázni magunknak a miértet, ha feltételezzük, hogy a ferdítő tudósítás írója azonos V . . . a L . . . m . . . i lelkészszel, ki 1887. ápril 15-én a nt. egyházm. bíróság ülésén N. N. mellett ült, ezt megelőzőleg vele hosszasan társalkodott, kinek lakása helyén ápril 17-én a közbirtokosság gyűlést tartott, s azon a gondnok előadta, hogy miután a csekei lelkészt hivatali helyétől elmozdították, tegyenek lépést, hogy az elcsapott pap, lelkészökkel cseréljen; e gyűlés kifolyása volt az, hogy egy ottani egyháztag, itt lelkészünknel meg is jelent, fölhívta a cserére, mit azonban ezen vakmerő merészségen méltán megbotránkozva, lelkészünk undorral útasított vissza, s miután hiszszük, hogy föltevésünkben nem csalódunk, kénytelenek vagyunk ama rugdalózásokat bosszúsúlte epekiömléseknek tekinteni.

A nt. egyházm. gyűlés határozata beadványunkra még ma előttünk ismeretlen, — de ha oly értelemben hozott volna végzést, mint közlő tudatja, minden tiszteletünk daczára, melylyel felsőbbtségünk iránt viseltetünk, kénytelenek leszünk a rosszul értesített egyházmegye határozatát, a jobban értesülendő egyházmegyéhez fölebbezni.

Különben a tény ez:

Lelkészünk 1887. juniushóban személyesen felment B. pestre és ott a magas minisztériumtól templom- és iskolaépítéshez kieszközölt egyházunknak mintegy 1900 forint értékű faanyagot Bustyaházáról, 4 félelvi részletfizetésre, 15% engedmény mellett; miután a vízen való szállítás nagy kockázattal jár, az rendesen drága szokott lenni; egyháztanács pályázatot hirdetett a szállításra, a pályázat folytán egyetlen vállalkozó akadt volna, ki azonban nem a föltételeknek megfelelőleg terjesztvén be ajánlatát, azt egyháztanács nem is fogadhatta el, hanem készített egy oly tervet, mely tekintettel volt mind a létező akadályokra, mind a nagy összegre, mely fizetendő lenne s melyért váltóval való biztosítékot kell adni, s elfogadványozni az egyház nevében a felsőség jóváhagyása után, ha ugyan lett volna köztünk, a ki erre hajlandó lenne, mikor mi támogatást önmagunkon kívül sehonnán nem várhatunk; tekintettel volt egyházunk jelenlegi helyzetére, mely folyó év tavaszán az árvíz által tizenkét hold kitűnő minőségű őszi búzavetésétől fosztatott meg, s a mult évekről tartalékban volt búzájához és forgó bevételéhez kellett nyulni folyó szükséglete fedezése végett, s így kellő fedezete a több mint másfél ezer forint szükséglethez nem levén, az államkormány zaklatását, melynek ügyis elég baja van, előbbeni kérelmünk újabb módosításával kerülni óhajtván, de meg nem is akartunk úgy tenni fel, mint a nyafogó, elégedetlen gyermek, kinek ha megadatik a kis újj, már az egész kéz kellene, — készítettünk egy oly szerződést, mely, ha akad oly vállalkozó, ki azt elfogadja, a 15% engedményt nem teszi az egyházra nézve füst s párává.

Hogy e szállítási szerződés által az egyház hitele, jóhiszeműsége és közbecse miként vettetett általunk kockára, szeretnénk, ha nem csak mondva, de bizonyítva is volna.

Egy vállalkozó az összes anyagokat átveszi, azokért az egyház nevében fizetést teljesít, jótállást vállal, azokat saját helyiségében raktározza és egyházunknak, a mi a templomépítéshez szükséges, azonnal, az iskolához pedig legfőlebb öt év alatt, a szükségletnek megfelelőleg több részletben, az államtól adott minőségű anyagokat, a kincstári árnáljával olcsóbban, megszabott áron, a csekei révbe szállítja le és az egyház, csakis itt az átvétel és elfogadás után fizet, vállalkozó pedig 100 forint készpénz és 200 forintos takarékpénztári betét, vagy állami óvadékképes papir által biztosítja a vállalkozást, föltéve hogy akad, ki elfogadja a beadott szerződést, mert az nem áll, hogy „dobra üttetett volna, ki ad többet érte“. Ez a dobszó most nem először használtatik közlő által, különös előszeretettel viseltetik iránta; hát bizony mi se komolyan, se tréfából nem alkudoztunk egyes üzerekkel, s közlő állítása valótlan.

De mily sajtáságos is ez: Tisza-Lök Bruckstein Mózes fakereskedővel mintegy 80,000 forintig, P.-Terebes, Beregszári g. k. egyh. mintegy 8 ezer — 18,000 forintig, szállítási átruházi szerződéseket köthetnek, a község, egyesek, egyház hitele, jóhiszeműsége és közbecse kockára tétele nélkül, épen az államkormánylyal szemben is, de a csekei egyház már nem.

Imé, ítélje meg az elfogulatlan közönség, mit tartson ezután oly egyén tudósításainak valóságáról, ki teljes nevét szégyelvén pelengérré állítani, kényelmesebbnek találja álnév alá bujva, valótlanosságokat közölni, a viszonyokkal ismeretlen, tájékozatlan olvasó közönségnek, holott pedig saját kárán már tanulhatott volna.

Különben nem tudjuk, honnan veszi tájékozottságát, mikor a csekei zűrzavaros ügyekről beszél; igen, voltak itt lebonyolítatlan ügyek 1878-ig régi gondnoki számadásokból, de ezek, egy kivételével, rendezve vannak, ezt is kértük még az 1887. tavaszi gyűlésen elintézni a nt. egyházm. gyűlés által, mely bővebb felvilágosítás végett visszatette az ügyet hozzánk.

Beterjesztettünk még 1884. november 23-án egy 211 sorszámból álló, 1865-ig visszamenő hátrálék-kimutatást, 1879-től 1884-ig terjedő 93 sorszámú követelést, s most 4 év mulva kaptuk vissza elintézés nélkül, a polgári hatósághoz végrehajtás végett beterjesztés helyett.

1887. őszi gyűlésen megerősítését kértük azon közgyűlési határozatunknak, hogy „minden ev. ref. egyháztag a templomépítésre, állami adójának 40%-át tartozik befizetni az egyház pénztárába 3 év alatt“; e határozat ellen egyházunkból felebbezés nem adatik be, s ime mégis az egyházmegye nem erősíti meg.

Mi a felsőbbség iránti köteles tiszteletből indulva ki, ezen határozatok ellen még csak nem is felebbeztünk, újra kezdjük s teljes hittel vagyunk, hogy nekünk is igazság szolgáltaik előbb-utóbb; mi nem tagadhajuk meg magunkat, ezután is csak akként munkálkodunk, mint eddig, és meglátja közlő, hogy áldásos lesz a mi munkánk, mihely a boszú által elsötétített szemüveget leveszi szeme elől, s higgadtan, komolyan, megfontoltan fogja a mi ügyünket szemlélni.

Végre pedig ne vegye sértésnks, ha az egyszerű, felsőbb iskolákat nem járt földműves emberek nem úgy fejezték ki magukat eljárásának jellemzésénél, mintha örökösen gyakorolnák magokat a pennaharcban, hiszen „a milyen a madár, olyan a szólása“, s ne vegye rossz néven, ha figyeimébe ajánljuk ezt az igaz magyar közmondást: „senki sem emelheti fel magát a más gyalázásával“.

Szathmár-Cseke, 1888. okt. 2.

A primipilusok nevében:

Szűts János,
gondnok.

Uray Antal,
egyházi tanácsos.

Kiadtuk e két felszólalást, mert úgy véljük, hogy szerkesztői kötelességünk az érdeklött másik fél szavának is helyet engedni. Kiadtuk azonban mindenesetre minden olyan kifejezés mellőzésével, a mely sértené a mi lapunk tisztességes hanghoz szokott olvasó közönségét. Mellőztük továbbá némely egyes egyének nevének behozatalát, mert nem akarunk ez ügybe másokat is bebonyolítani. Elolvastuk magunk a két magtári szabályzatot. A küldöttségi munkálat rövidebb, jobb, mert sok haszontalan czafrangtól ment, a mi az eredeti munkálatban könnyen kimutatható. Hogy aztán e munkálatok mennyiben felelnek meg a helyi szükségnek, a fölött mi alig lehetnénk képesek tárgyilagos ítéletet mondani. Varga Lajos barátunknak, — mert hogy ő az az — a — s, ki az egyházmegyei gyűlésről szóló tudósítást írta, azt jól sejtik a csekei primipilusok nevében író egyházi gondnok és presbyter urak s

abból nem is szükséges titkot csinálnunk, — tehát Varga Lajos barátunk feladata leend e felszólalásokra megtenni a maga észrevételeit. Szerk.

Különfélék.

NAGY PÁL tanártársunk, debreczeni főgymnasiun munkban a physika tanára, mint lapunk zártakor, nem váratlanul bár, de megdöbbenéssel értesülünk róla, pár heti betegség után ma reggeli 5 órakor meghalt. Temetése hétfőn délután 3 órakor leend a nagytemplomban, hol lapunk szerkesztője fog fölötte imádkozni. Jövőre többet.

Báró KEMÉNY GÁBOR, az erdélyi ev. ref. egyházke-

rület legidősebb főgondnoka folyó hó 23-ikán, élete 59-dik évében elhunyt Ajnácskőn. Temetése ugyanott folyó hó 26-án délután történt meg. A megboldogult egyike volt egyházunk legjobbjainak, ki magas állami hivatalában, például mint miniszter is, hű odaadással szolgálta felekezete érdekeit. Neve föl van írva nemzetünk történetének könyvébe s egyházunk is hálas kegyelettel őrzendi hű emlékezetét. Béke poraira!

Debreczeni főiskola. Akadémiánk tanárai, számszerint 15-en, folyó hó 24-én fölkeresték nyugalomra lépett tisztelt tanártársokat, nt. Menyhárt János urat, hogy ne engedjék őt, a 39 éven át nemesen és híven munkálkodott tisztársat valamely ünnepélyesebb búcsúszó nélkül távozni körükből. Az ezen alkalommal tartott két beszédet lapunk más helyén közöljük. Itt csak annyit, hogy az, ki annyiunknak mesterünk, tanítónk, lelki atyánk volt, éljen még megérdemelt pihenésben „ad multos annos“!

Lelkészválasztás. A debreczeni ev. ref. egyházmegyébe kebelezett gáborjáni egyházban f. hó 21-én történt meg a lelkészválasztás Gyulai László egyházi, Nadányi Miklós világi tanácsbírák elnökle mellett. Megválasztatott lelkészszé Miskolczi László h.-bagosi segédlelkész 77 szavazattöbbséggel, Bagdi János anti lelkész 40, Moravec Károly derecskei segédlelkész 1 szavazata ellenében. A választás kifogástalan rendben, a törvény szigorú megtartásával folyt le, a kiküldött elnökök páratlan s tapintatos vezetése mellett. Üdvözljük fiatal lelkészársunkat önálló munkatérén s Isten áldását kérjük működésére.

Révész Kálmán pápai hittanártársunk előfizetési felhívást hirdet atyja, néhai Révész Imre kiadatlan egyházi beszédeire. Tér szűke miatt nincs most alkalmunk az előfizetési felhívást egész terjedelmében közölni, s míg ezt jövő számunkban megtennők, most előre fölhívjuk a nagybecsű műre t. olvasóink szíves figyelmét.

Halálhírek. Hörk József eperjesi theologiai dékán-tanár Zsuzsika leánya elhunyt f. hó 15-én, élete 14-ik évében. — Szondy Géza szentleányfalvai ref. lelkész Géza, György kis fia f. hó 20-án, élte második reggelén meghalt. A megvigasztalni tudó jó Isten kötözze be a fájó szülei szíveket!

Helyreigazítás. Lapunk mult számában Vöröss Zsigmond úr cikkében (pag. 358) Zoványi helyett Hoványi olvasandó.

Szerk. posta. Cz. M. Kecskemét. Nem adhatom ki ezen cikket, mert nem látom annak semmi hasznát. Az illető püspök úr aligha méltatná ugyanis figyelmére e nyílt levelet, de meg olyan tételek is vannak abban, a melyeket szellőztetni idő- és célszerűtlen volna. — B. S. H.-M.-V á s á r h e l y. Jövő számban okvetlenül kiadom.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat.

A tiszántúli egyházkerületben a heves-nagy-kunsági egyházmegyébe kebelezett d é v a v á n y a i első osztályú lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalmazás:

1. Készpénz az egyház pénztárából: 180 frt.
 2. Búza az egyház magtárából: 38 hectoliter és 40 liter.
 3. Árpa az egyház magtárából: 38 hectoliter és 40 liter.
 4. 124 hold (1200 □ öles) és 240 □ öl szántó-, kaszáló- és legelőföld, melyet a lelkész maga műveltet, adóját s az utána járó közterheket az egyház fizeti és viseli.
 5. 1043 □ öl szőlő, melyet a lelkész maga műveltet.
 6. Három régi öl kemény tűzifa.
 7. Stóla az egyházkerületi szabályzat szerint.
- A gyülekezet tagjainak száma a nyolczezeret meghaladja.

A pályázati kérvények Székely Károly heves-nagy-kunsági espereshez folyó évi november 30-ig — bezárólag — beküldendők Kunhegyesre.

Az elválasztott lelkész hivatalát az 1889. évi május 1-ső napján elfoglalni, továbbá az egyházmegyei gyámintézetbe mint részvényes tag belépni, — végre az első évi fizetésének felét — a stóla teljes kivételével — előde özvegyének — az egyházmegyei szabályzat értelmében, — mint kegyeleti évi illetményt, általadni köteles.

Debreczen, 1888. október 20.

Révész Bálint,
püspök.